

# LIBERATION WEST TWENTE

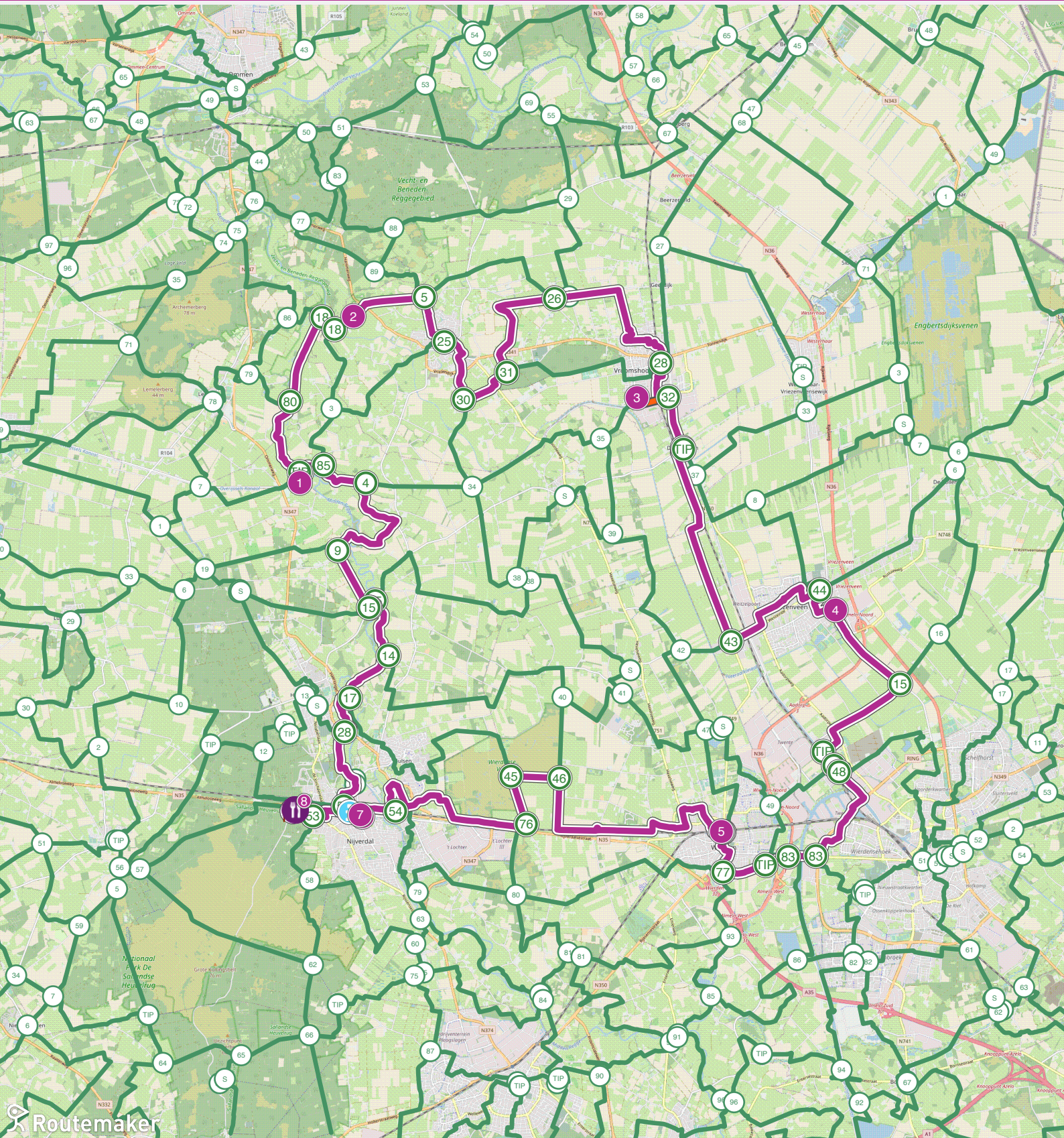
ROUTE 75 km



Beleef de bevrijding in West Twente. Hier kun je vele overblijfselen vinden die herinneren aan de oorlog en de bevrijding.

20  
24

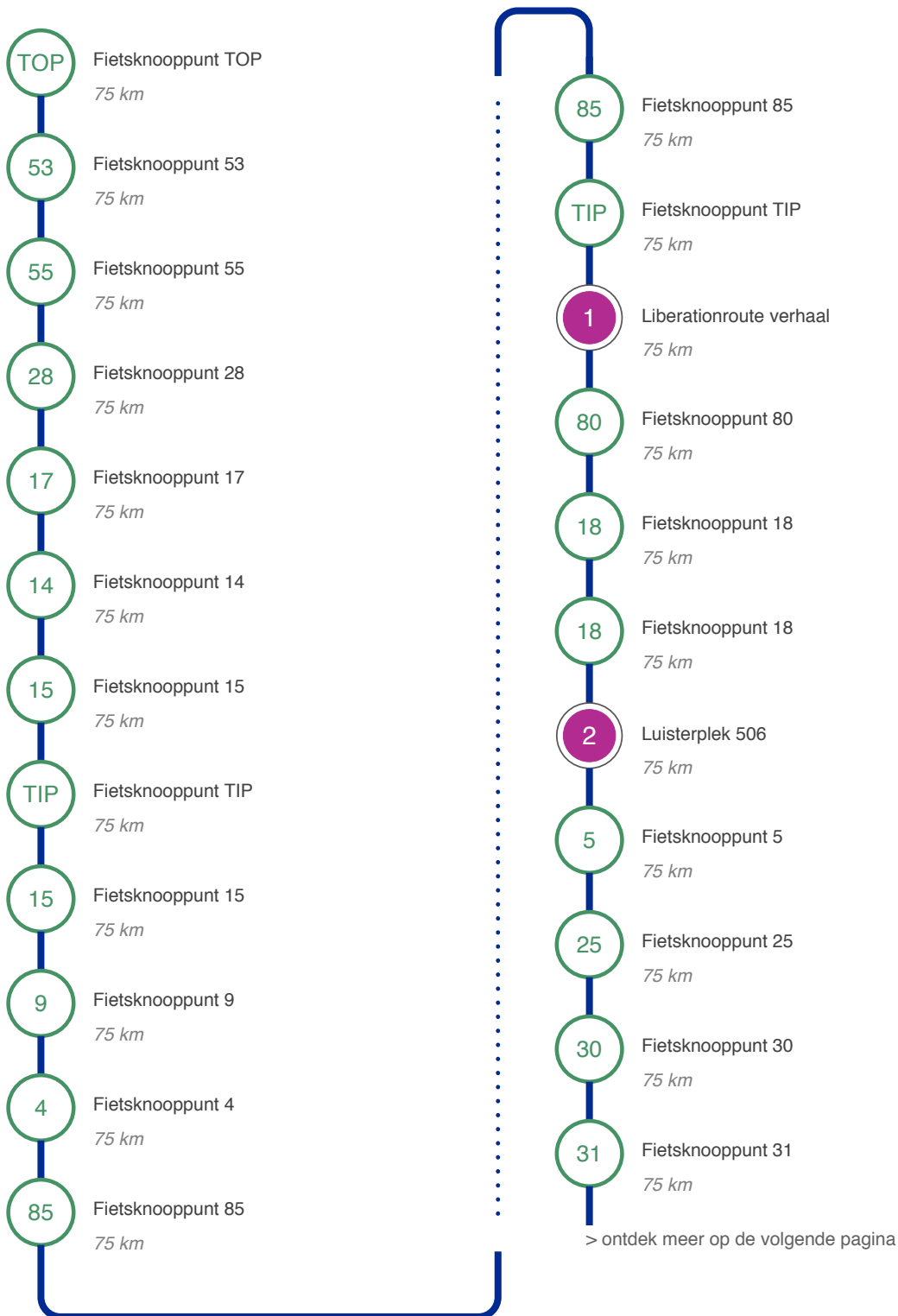
# Liberation West Twente



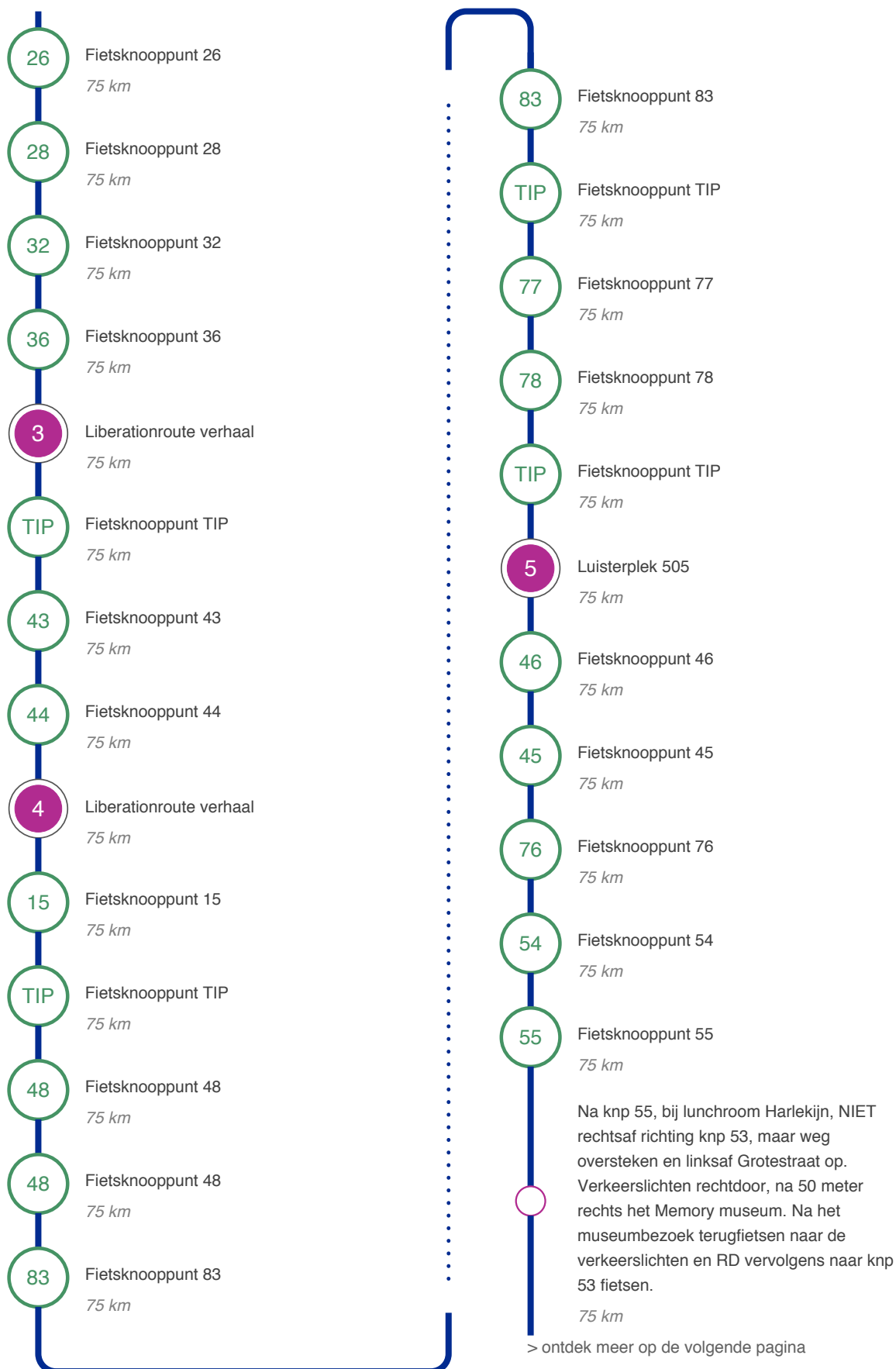
# Liberation West Twente

Hoe kom ik bij het startpunt?

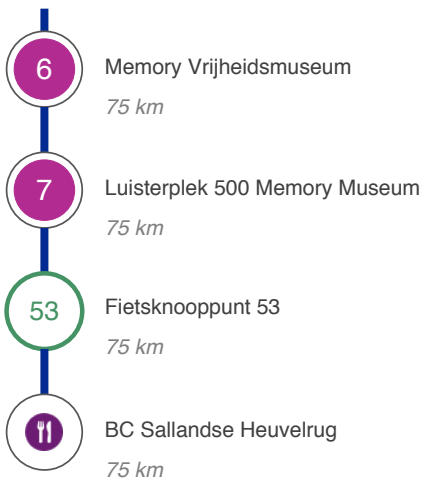
Startpunt: TOP Sallandse Heuvelrug, Grotestraat 281, Nijverdal.



## Vervolg route



## Vervolg route



## Einde van de route

# Liberation West Twente

75 km

1

## Liberationroute verhaal



### verhaal Hermanna Plaggenmars

Een persoonlijk verhaal opgeschreven door Hermanna Plaggenmars-Overweg. Zij was in de oorlog inwonend huishoudelijke hulp bij de sluiswachter van sluis IV in Egede. Sluis IV ligt ongeveer 1,5 kilometer van Hancate.

Sluis IV te Egede Bij een volgende keer, een week voor kerstmis 1944, lieten we 's zondags een schip door de sluis. Die

schipper had Duitsers aan boord en die schreeuwden met het geweer in de hand: 'schnell, schnell!' We hebben ze maar gauw doorgelaten.

Die schipper moest een brug verder zijn vracht lossen en bleef daar enkele weken liggen. Bombardement op Hancate. 14-1-1945. Op zondag 14 januari 1945 hebben wij iets heel ergs, misschien wel het ergste van de hele oorlog, meegemaakt. Wij waren al terug uit de kerk in Den Ham

en hadden 's morgens vroeg op last van de Duitsers al twee schepen geschut. Het waren de schepen van de familie Van der Laan en de familie Fransbergen. Deze beide families waren nauw verwant. Zij moesten verplicht hout vervoeren voor de Duitsers naar Duitsland.

Dat hout was gekapt op de Eelerberg en werd door de boeren uit de omgeving, o.a. Tigchelhoff, met paard en wagen, verplicht naar Hancate gebracht. Hier werd het hout in schepen geladen en die gingen dan onder begeleiding van Duitsers naar Duitsland. Daar werden de boomstammen in de mijnen gebruikt.

De schepen waren doorgevaren naar Hancate en hadden daar aangemeerd om de volgende dag hout te laden. Het was winter en er lag sneeuw en ijs. Schipper Van der Laan had vijf kinderen. De drie oudsten gingen spelen op het ijs in de bosjes bij Hancate aan de Ommerweg, vlak voor de Kooiweg.

Daar lag een kolk. De kolk was bevroren en er lag sneeuw op het ijs. Toen de geallieerde vliegtuigen kwamen, stonden de Duitse bewakers bij Sluis IV op de brug. De jagers beschoten het schip van Van der Laan en twee andere schepen, vijf mensen werden gedood. Drie van hen kwamen uit dat ene

schippersgezin. Vader Henk van der Laan, moeder Riek van der Laan-Bijlenga en hun jongste dochtertje Leentje van twee jaar. Een vreselijk drama. Mijn baas (de sluiswachter) en zijn vrouw hadden geen kinderen en hebben toen Wim van der Laan, een van de overgebleven kinderen, als pleegzoon aangenomen.

De drie omgekomen leden van de familie Van der Laan zijn op de Gemeentelijke Begraafplaats in Hellendoorn begraven. Gerardus (Gerrit) Schrijver was 73 jaar, hij woonde in een van de Potshuizen, dus heel dichtbij het schip. Ook hij is bij die beschieting omgekomen.

Hij ligt begraven op de R.K. Begraafplaats in Hellendoorn en heeft, om welke reden dan ook, nooit een grafsteen gekregen. Evenmin als het vijfde slachtoffer. De vijfde overledene is de 38-jarige Dymphina Mels-Pols uit Nijmegen. Zij woonde in het café van Kappert met haar man en 5 kinderen.

2

## Luisterplek 506

### De tragische dood van 'tante'

Op vrijdag 6 april 1945 vindt de bevrijding van Den Ham plaats. Net iets verderop, in het noordelijke gebied, staat de boerderij van de familie Bartels. Dit niemandsland is nog niet door de Duitsers vrijgegeven. Op de boerderij verblijft ook de oorlogsevacuë Johan Schot (1930).



Hij is een Haags 'bleekneusje' dat al vaker via de kerk enkele zomervakanties op de boerderij van de familie Bartels had doorbracht. Ook het laatste oorlogsjaar verblijft hij bij de familie Bartels. Daardoor is hij getuige van de dramatische gebeurtenissen van maandag 9 april 1945...

"Plotseling was er het geratel van tanks die de zandweg in kwamen rijden." "Zondag 8 april was een gedenkwaardige dag; overal was het feest omdat Den Ham twee dagen eerder was bevrijd. Toch was het een vreemde situatie: We woonden in het iets noordelijker gelegen gebied rond 'De Groene Jager',

feitelijk in niemandsland. De Duitsers waren weg, maar de Canadezen waren er nog niet. 'Oom' Gait Bartels en Johan gingen op maandag gewoon aan het werk op het land. De boerderij stond op een driesprong. Opeens zagen zij rond een uur of 11:00 's ochtends een grote optocht van Duitsers aankomen.

Ze waren op de fiets en zwaarbewapend. Niet veel later klonk het geratel van tanks die de zandweg in kwamen rijden. Er brak een hevig gevecht los tussen Duitse soldaten en de Canadese militairen. 'Tante' Wilhelmina Bartels-Pastink, de vrouw van Gait, zat

verscholen in een aardappelkuil.

Toen ze het angstige vee wilde bevrijden werd ze door een salvo geraakt in haar hoofd en rug en overleed ter plekke. Niet lang daarna gaven de Duitsers zich over. Uiteindelijk werd Wilhelmina op vrijdag 13 april 1945 begraven op de begraafplaats in Daarle, waar ze 55 jaar eerder werd geboren.

De gesneuvelde Duitse militairen in voormalige gemeente Den Ham. – Hans Bauer is omgekomen tijdens een vuurgevecht, vooraan de Tonnendijk, bij de voormalige melkfabriek op de avond van 04-04-1945. – Heinz Kraus is omgekomen op 05-04-1945 bij een gevecht om de Geerdijkbrug in Vroomshoop.

– Adam König, Obergefreiter (Korporaal 1), is omgekomen tijdens een schietpartij in Noord Meer, nu de Slenke op 09-04-1945. Daarbij kwam ook Mevr. Bartels-Pastink om en gingen ook drie boerderijen in vlammen op.

<https://www.liberationroute.com/nl/pois/627/the-tragic-death-of-auntie> (Luisterverhaal Den Ham)

3

## Liberationroute verhaal



### Een overlevende uit Vroomshoop

“Het is donderdag 5 april 1945, de dag dat ik ternauwernood aan de dood ontsnapte. Het begon allemaal met de gevechten tussen de verzetsgroep Salland en de Duitsers. De verzetsgroep wilde voorkomen dat de Duitsers de bruggen over het Overijsselse kanaal zouden innemen en voerde een hevige strijd.

Dit zorgde voor vijf dodelijke slachtoffers aan de kant van de Duitsers. De Duitsers waren

woest. Niet veel later liepen ze briesend door het dorp en plukten ze één voor één mannen, vrouwen en kinderen uit hun woningen. Ook mijn vrouw, kinderen en ik werden met geweld uit onze woning gehaald.

We waren doodsbang en vroegen ons af wat er precies ging gebeuren. Pas later kregen we in de gaten wat de plannen van de Duitsers waren; ze wilden voor elke gesneuvelde soldaat 5 burgers executeren. De soldaten voerden ons mee naar Hotel Tebberman, direct gelegen bij de Puntbrug.

Hier werden de vrouwen en kinderen vrijgelaten. Met een groep van 25 mannen moesten we naar de spoorbrug lopen. Aldaar zouden we langs het Zwolsekanaal geëxecuteerd worden. Terwijl we vol angst ons noodlot afwachtten, verscheen er plotseling een vrouw ten tonele. Ik kan me haar naam niet herinneren,



want ik ben tenslotte nog niet zo lang gevestigd in Vroomshoop, maar ik weet wel dat ze een bekend gezicht is voor velen. Of ze nu de vrouw van een van de mannen is, of dat ze wellicht een connectie had met de commandant; ik heb geen idee. Het enige dat ik weet is dat ze uiteindelijk

de Duitse commandant heeft weten over te halen om ons vrij te laten. Met mijn hart achter in mijn keel keerde ik terug naar mijn vrouw en kinderen, die me hevig geëmotioneerd om mijn nek vlogen. De andere mannen deden hetzelfde, voor zover ze een gezin hadden om naar terug te keren.

Niet veel later vluchtten de Duitsers voor de Canadese soldaten, die rond het middaguur Vroomshoop wisten te bereiken. We waren op een haar na aan de dood ontsnapt en mochten nu de bevrijding van Vroomshoop meemaken!”

## Liberationroute verhaal

### notaris Kruisinga Vriezenveen

De ordedienst was destijds een van de grootste geheime anti-Duitse organisaties. “Mijn volledige naam is Jan Christiaan Marius Kruisinga (1895-1971). Ik ben jarenlang notaris geweest in Vriezenveen en in de jaren na de oorlog ben ik onder andere bekend geworden door mijn ‘oorlogsdagboek’;



een journaal vol herinneringen aan de oorlog. Een van de belangrijkste gebeurtenissen in mijn leven tijdens de oorlogsperiode was mijn benoeming tot plaatsvervangend hoofd van de Luchtbeschermingsdienst. Dit was op 29 augustus 1939. Het voornaamste doel van deze dienst was het signaleren

van vliegtuigen boven Vriezenveen. Dit ging lange tijd goed, totdat ik op Eerste Pinksterdag in 1940 werd gearresteerd. Ik werd verdacht van spionage voor de Nederlandse Inlichtingen Dienst en werd door Duitse SS-officieren meegevoerd naar Münster. Daar wachtte mij een zware tijd, met veel verhoren

die er niet bepaald zachtvaardig aan togingen. In totaal zat ik vier weken vast. Achteraf hebben mensen mij vaak gevraagd naar mijn werk voor de NID, want ik had er nergens over in mijn dagboek geschreven. Voor mij was deze discretie echter vanzelfsprekend. Als je werkzaam was binnen de NID was

voorzichtigheid van levensbelang. Één verkeerd woord en ik zou het werk van de NID enorm in gevaar hebben gebracht. Een jaar later, in juni 1941, heb ik samen met mijn notarisklerk Folbert een afdeling van de OD (OrdeDienst) opgericht. Dit deden we vanuit

ons notariskantoor in Vriezenveen.

Tot 1942 was de OrdeDienst een van de grootste geheime anti-Duitse organisaties in Nederland. Het voelde goed om op deze manier een bijdrage te leveren aan het terugdringen van de Duitse bezetter. Bovendien hebben we met de OD heel wat levens kunnen sparen. Soms was het lastig een dubbelrol te

vervullen. Enerzijds mocht je geen argwaan wekken, anderzijds had je bepaalde ideeën waar je niet overheen kon stappen. Zo kan ik me nog goed herinneren dat we als notarissen de opdracht kregen van de nazi's om mee te doen aan 'vervalsing' van het notariaat. Dit hield in dat we het bezit van

Joodse eigenaren moesten onteigenen. Ik heb me hier destijds fel tegen verzet. Het onbeschrijflijke leed en onrecht dat de joden werd aangedaan was simpelweg mensonterend. Tot op de dag van vandaag vind ik het onbegrijpelijk dat een groot deel van de notarissen in Nederland hieraan heeft meegewerkt.

5

## Luisterplek 505



### De kersttrein van Wierden

De bevrijding van Wierden April 1945 - Door de ogen van W. van Wulfften - Palthe.

Zondag 8 april 1945 Drie dagen geleden vierden we nog feest: Almelo was bevrijd! Maar van dat optimisme is nu niets meer over... We schuilen al dagen in de kelder omdat de bommen ons om de oren vliegen.

Er komen steeds meer mensen bij en het eten begint op te raken. Wanneer wordt

Wierden eindelijk bevrijd? Donderdagnacht schrokken we plotseling wakker van een zware explosie; de grond dreunde en de ruiten trilden. We verhuisden meteen naar onze kelder om veilig onderkomen te zoeken.

De volgende ochtend werd duidelijk hoe het ervoor stond: Wierden stikte van de Duitsers en niemand mocht meer het dorp in... De hele dag bleven we in de kelder en er waren flink wat momenten dat we snakten naar frisse lucht. Zo nu en dan waagden we ons even buiten. De kanonschoten en het

geweergeschut waren goed hoorbaar, maar gelukkig alleen in de verte. Om tien uur 's avonds brak opnieuw de hel los. Plotseling hoorden we het oorverdovend lawaai van laagvliegende vliegtuigen. Niet veel later klonk het angstaanjagende geluid van zwaar geschut en het neerkomen van meerdere granaten.

Opnieuw vluchtten we allemaal de kelder in, met zo'n 21 mensen in totaal. Her en der legden we matrassen neer en we probeerden het ons zo makkelijk mogelijk te maken. De jongeren speelden een kwartetspel en de allerkleinsten vielen wonderbaarlijk genoeg in slaap. De volgende ochtend om zes uur

hield het vuren voor langere tijd op. Buiten zagen we mensen bepakt en bezakt voorbijtrekken, op zoek naar een veilig onderkomen. Een gezin met zes kinderen klopte bij ons aan voor onderdak, maar de kelder was al overvol. Als alternatief bereidden we een slaappleaats voor ze in de garage.

Ondertussen begonnen we ons steeds meer zorgen te maken over onze voedselvoorraad, die steeds kleiner werd. Het zou niet lang duren en dan was er niet genoeg meer voor ons allen. Ook zaterdagnacht deden we wederom geen oog dicht door het vreselijke geluid van mitrailleurvuur en ronkende vliegtuigen.

Af en toe dommelden we toch even in, want we waren allemaal erg vermoeid. Vandaag kwam er nog een familie aan de deur, maar we hebben ze gevraagd eerst verderop te kijken omdat we ondertussen al met dertig mensen zijn. We hebben vandaag kleine porties stampot uitgedeeld en geprobeerd wat slaap in

te halen. Vanavond nam het geluid van de schoten echter weer toe en raasden de vliegtuigen over ons heen. We moesten ons allemaal in de overvolle kelder samepakken. Toen we vannacht heel even buiten durfden te kijken, zagen we op verschillende plekken huizen in brand staan. Wat een droevige aanblik

Maandag 9 april 1945 Het is feest vandaag! Om halfzeven bereikte ons het verlossende nieuws dat de Duitsers zijn verjaagd en dat de geallieerden Wierden hebben vrijgegeven. We hebben vreselijke dagen achter de rug, maar nu kunnen we dan eindelijk onze vrijheid vieren. Lang leve Wierden!

<https://www.liberationroute.com/nl/pois/626/the-christmas-train-from-wierden>  
(Luisterverhaal Wierden)

## Memory Vrijheidsmuseum

### Memory Museum

In het oorlogsmuseum beleeft u als bezoeker stap voor stap de periode 1935-1945 en krijgt zo een realistisch beeld van deze tijd. Te midden van levensechte diorama's kunt u met alle zintuigen de oorlog ervaren.

<https://memorymuseum.nl/> (Memory Museum)



Met betrekking tot de grootste bankoverval aller tijden in Almelo tijdens de Tweede

Wereldoorlog, bevinden zich unieke stukken in de collectie, zoals het pistool van Jo Ribbers waarmee hij het gezin Van Schooten dat boven de bank woonde onder schot hield.

Ook persoonlijke eigendommen van de gebroeders Gerard en Hendrik Frielink zijn te bezichtigen. Deze spullen zijn vanuit het concentratiekamp terug gekomen.

## Luisterplek 500 Memory Museum



### Het leken wel paaseitjes

Het is in Nijverdal op 22 maart 1945 een zonnige dag. Geen vuiltje aan de lucht. De bevolking is redelijk gewend geraakt aan de dreigende geluiden van bommenwerpers op weg naar Duitsland. De verrassing is groot als 's middags een formatie Amerikaanse vliegtuigen plotseling laag overkomt.

In de winter van 1944-1945 is in Nijverdal de spoorlijn Almelo-Zwolle al een aantal keren

doelwit geweest van Amerikaanse bommenwerpers. Ook de stationering van de Duitse V1- en V2-raketinstallaties in de gemeente Hellendoorn vormen een belangrijk doelwit voor de luchtaanvallen.

De geallieerden proberen met deze bombardementen de aan- en afvoerroutes van de Duitsers te blokkeren. De bewoners rondom de spoorlijn in Nijverdal zijn voor zover mogelijk verhuisd of ergens anders naar toe getrokken.

Het is 22 maart 1945 eindelijk een mooie zonnige voorjaarsdag en de bewoners van Nijverdal zijn blij dat ze -zo vlak voor Pasen- hun was weer eens buiten kunnen ophangen, in de tuin kunnen werken of de vloeren weer kunnen schrobben.

Vader Auguste Lidolf en zijn zoon Eugène zijn die middag kersenpitten aan het poten. Het gezin Lidolf is vanuit Frankrijk naar Nijverdal verhuisd, omdat Auguste als monteur de machines weet te bedienen die de Nederlandsche Stoom Blekerij in Frankrijk heeft gekocht.

Zijn vrouw Louise is die middag niet thuis. Volgens ooggetuigen komen die middag kort na 4 uur plotseling 6 vliegtuigen laag over. Boven het centrum maken ze een scherpe bocht en men kon de piloten in de cockpit zien zitten. Tegelijkertijd zien ze dat er bommen worden uitgegoid.

Iemand zei: 't leken wel paaseitjes, 't was immers de week voor Pasen. Deze paaseitjes hadden echter eenverwoestende werking. Later blijkt dat tijdens dit vergissingsbombardement Nijverdal drie bombardementsgolven te verwerken krijgt waarbij 73 mensen het leven laten en er tientallen gewonden zijn.

Vader Auguste en zoon Eugène zijn ook omgekomen zullen Frankrijk nooit meer zien.



<https://www.liberationroute.com/nl/pois/621/they-looked-like-easter-eggs> (Luisterverhaal Nijverdal)



## BC Sallandse Heuvelrug

### BC Sallandse Heuvelrug

In het Buitencentrum Sallandse Heuvelrug vind je alle informatie over de natuur, geologie en (cultuur)historie van dit unieke gebied. Informatiecentrum, winkel, sterrenwacht en een gezellige horeca locatie met een heerlijk terras. Tevens startpunt van vele wandel- en fietsroutes.



<http://www.sallandseheuvelrug.nl> (BC Sallandse Heuvelrug)

